

Toevalig Europa

Column 09 - 25
Tom Eijsbouts

FD 4 dec. 2009

sa in de Neue Zürcher van zaterdag zei: 'De EU is een ten diepste revolutionair project.' Het Verdrag van Lissabon bewijst dat Europa niet revolutionair maar evolutionair van aard is.

Het verschil is groot. Een revolutie is de schok waarin een samenleving oude zekerheden loslaat en zich naar een andere toekomst wil wentelen. Maar Europa laat zijn zekerheden niet los. Dat bleek symbolisch toen het grondwetsverdrag van 2004 de oude verdragen moest opruimen om er een enkel nieuw verdrag voor in de plaats te stellen. Dat ging dus niet door.

Inmiddels zijn de oude verdragen weer terug, voor de zoveelste maal opgelapt en wel. Het oude EEG-verdrag, dat later EG-verdrag ging heten en nu voortaan het Werklingsverdrag heet, is voor Nederland nog steeds onderkend door de heren Lums en Lint-horst Homan. Wisten zij dat hun handtekening van 1957 onder de monetaire unie (1992) zou komen te staan, of onder een toekomstig

s het toeval dat Darwins boek over de evolutie zijn honderdvijftigste verjaardag viert net nu het Verdrag van Lissabon ingaat? Natuurlijk is dat toeval. Maar dat is geen beletsel om de associatie te maken, integendeel. Toeval dient ertoe om vreemde dingen (en vreemden) met elkaar in contact te brengen. Dan blijkt ook nog dat de Europese Unie net als de natuurlijke evolutie door toeval gedreven wordt.

Dit bedacht ik toen de Peruviaanse schrijver Mario Vargas Llo-

man op zo'n evolutionair, toevalig, ontwikkelingspad is gezet. Frans en houden toch zo van plan en logica?

In zijn beroemde verklaring van 9 mei 1950 zei Schuman: Europa's eenheid zal niet ineens of door een allesomvattende schepping tot stand komen. Het moet in kleine stappen, zei hij, via concrete feiten en solidariteiten. Zijn toevalsmethode was niet logisch maar wel geruststellend voor landen die (elkanders) plannen en bedoelingen nu eenmaal niet vertrouwen.

Toeval is veeleisend, want steeds verandert het de structuur van de feiten en zelfs van de wereld. Zo kweekt het gisse types. Wie een nieuwe situatie het eerst doorheeft, wint. Toeval straft ontkenning van de feiten af. Twintig jaar geleden viel de Berlijnse Muur. Dat was, in termen van de evolutie, zo iets als de meteoriet die het einde van de dinosauriers veroorzaakte.

In Europa luidde deze inslag het einde in van de Europese

Gemeenschap, knuffel van de Nederlandse politiek sinds 1950. Dinsdag is de Gemeenschap ten grave gedragen. Nog dromen wij van het beloofde land van de 'communautaire methode' rond de Europese Commissie, waarin de kleinere landen het zo prettig hadden. De droom beneemt ons het zicht op de nieuwe werkelijkheid, die toevallig is en daardoor begrijpelijk. Het toeval geeft namelijk meer verband en structuur (en eenvoud) dan plan of wens.

Wij mensen lopen met de rug naar de toekomst toe, schreef de Fransman Paul Valéry. Dat is Darwiniaans en Europees, evolutionair. De terugblik is krachtiger dan de vooruitblik, vergist zich minder vaak en ziet de nieuwe structuur het eerst.

Tom Eijsbouts is hoogleraar Europees constitutioneel recht en zijn geschiedenis aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam.